

מדעי ההתנהגות - 2 יח"ל – שב"ס

אירועים לקוחים ממבחני מדעי ההתנהגות

לפניכם שאלות אירועים שנאספו ממבחני מדעי ההתנהגות
פרק שלישי – אירועים – בחירה 1 מתוך 2 = 30 נקודות - לכל אירוע 3 שאלות

קיץ 2023 - תשפ"ג

אירוע א'

נטע ותמר הן תאומות. לאחר שנולדו, הן נמסרו לאימוץ וגדלו במשפחות שונות.
נטע גדלה בכפר חקלאי, שיחקה במרחבים פתוחים, אהבה ספורט והיו לה הרבה חברים.

תמר גדלה בעיר, היא בילתה את רוב זמנה הפנוי מול המחשב בבית ולא היו לה הרבה חברים.

כשהגיעו לגיל 18, כל אחת מהן פתחה את תיק האימוץ, גילתה כי יש לה אחות תאומה והן נפגשו. במפגש הן גילו שהן דומות מאוד בתווי הפנים, יש להן עיניים חומות, גומות חן ושתייהן גבוהות, אולם גם ההבדלים ביניהן בולטים. מבנה גופה של נטע היה שרירי ושל תמר רזה ושרירי. גם תחומי העניין שלהן שונים. תמר שקועה בעולם המחשבים, ואילו נטע מבלה עם חברים במועדוני ריקודים ואוהבת לרוץ בבקרים. עם זאת הן גילו ששתייהן אוהבות קולנוע ושתייהן אוהבות ללמוד.

שאלות

1

א. הסבירו את המושג "תורשה"

ב. הסבירו, לפי האירוע, איך התבטאה התורשה אצל התאומות.

2

א. הסבירו את המושג "סביבה":

ב. הסבירו, לפי האירוע, איך השפיעה הסביבה על כל אחת מהתאומות.

3

כיצד ניתן להסביר את תחומי העניין המשותפים ביניהן, למרות העובדה שגדלו בסביבות כה שונות זו מזו ?

אירוע ב'

חנה התאלמנה בגיל 65. היא מעולם לא רכשה מקצוע ולא עבדה. בעלה פרנס את המשפחה והיא הייתה עקרת בית. כשנשארה לבדה היא הציעה לבנה הצעיר, עופר, שתעבור לגור עם משפחתו, היא תטפל בבנם הקטן ותחסוך למשפחה כסף על מטפלת ועל גן ילדים. היא תבשל ותדאג לניקיון, וכשיחזרו עופר ואשתו מעבודתם, הם יוכלו לנוח ולבלות עופר ואשתו סירבו לה בנימוס. הם אמרו שאם חנה תגור איתם, תיפגע הפרטיות שלהם כי הדירה קטנה. הם רוצים שבנם יגדל בחברת ילדים אפילו שהוא עדיין קטן. הם חוששים גם שמגורים משותפים עם האם עלולים לגרום לחיכוכים. הם רוצים להרגיש חופשיים לגמרי בביתם, להתחלק ביניהם בעבודות הבית כאשר הם רוצים ואיך שהם רוצים. עופר ואשתו מודעים לבדידות של חנה והציעו לה להצטרף לחוגים ולקורסים מעניינים, אבל חנה דחתה את ההצעה. "אני לא רגילה לזה", היא אמרה.

שאלות

1

הציגו את המאפיינים של:

א. משפחה מסורתית :

ב. משפחה מודרנית :

2

א. דגם המשפחה כפי שחנה רואה אותו הוא מסורתי או מודרני?

ב. נמקו תשובתכם לפי האירוע:

3

א. דגם המשפחה כפי שעופר ורינת רואים אותו הוא מסורתי או מודרני?

ב. נמקו תשובתכם לפי האירוע:

אירוע א'

ליאת ודני גרים בתל אביב עם ילדיהם תומר בן 13 שירה בת 11 ומיכאל בן 3 בביתם שלושה מחשבים ומחשב נייד. הילדים גולשים באינטרנט כארבע שעות ביום. תומר מתכתב עם חברים ב"פייסבוק" (רשת חברתית) וצופה באתר "יוטיוב" בסרטונים. גם שירה מתכתבת עם חברות ומשחקת הרבה במשחקים. ההורים משתדלים לעקוב אחרי הפעילות של הילדים במחשב, אבל לא תמיד הם מצליחים. אין להם זמן ואין להם חשק. "כשהילדים במחשב", הם אומרים, "לנו יש קצת שקט". לפני שנתיים התברר להם שתומר נרשם לקורס שוודית דרך האינטרנט וזה היה משעשע; הם היו מודאגים כששמעו, שילדים גנבו סיסמאות כניסה לחשבונות אינטרנט והציקו בשמם לילדים אחרים, וממש נבהלו כשילדים מהכיתה של שירה פתחו קבוצה בפייסבוק נגד ילד מסוים. ליאת ודני מודאגים מההשלכות האפשריות של האינטרנט על הילדים, אבל כמו רבים מההורים, הם לא מגבילים אותם בתוכנית או בשעות גלישה. בעבר הם ניסו לקבוע כללים בנושא זה, אבל לא עמדו בלחצים של הילדים, ומהר מאוד עברו למדיניות אחרת. היום הם מסתפקים בהסברים ובאזהרות ומאמינים שילדיהם אחר איים ומבינים מה אסור ומה מותר. "אנחנו סומכים על הילדים שלנו שיידעו להיזהר מהסכנות שברשת", הם אומרים.

שאלות

1

האם אתם מסכימים עם עמדתם של ליאת ודני בנושא האינטרנט? איך לדעתכם עליהם לנהוג עם הילדים בנושא זה? הסבירו ונמקו את דעתכם.

2

איך השפיעה ההתפתחות הטכנולוגית על עולמם של הילדים? התייחסו להשפעות החברתיות והרגשיות, על שעות הפנאי, על עולם הידע והמושגים שלהם.

3

האם חל שינוי בתפקיד ההורים בעקבות ההתפתחויות הטכנולוגיות והשינויים בעולם הילדים? הסבירו ותנו דוגמאות.

אירוע ב'

הניסיון להתמודד עם מגפת הקורונה באמצעות סגר ובידוד חברתי, העלה לכותרות את ההתייחסות לבני הגיל השלישי. עקב גילם הם מוגדרים כאוכלוסייה בסיכון גבוה. לכן נדרשו להימנע ממפגשים אפילו עם בני משפחה קרובים ולהסתגר בביתם כדי להגן על עצמם מפני סכנת ההידבקות. כך יצא שבחגים ישבו לגמרי לבד, מנותקים מהמשפחה ומכל הפונקציות המשמעותיות שבני המשפחה מספקים האחד לשני. המומחים מזהירים כי לבידוד חברתי יש השלכות מזיקות ביותר גם נפשיות וגם גופניות. בידוד עלול לגרום לתופעות כמו דיכאון, חרדה, מתח ואפילו ייאוש. לכן הקשר השוטף של האזרחים הוותיקים על הילדים והנכדים חיוני במיוחד בתקופה זו. ילדיהם הבוגרים של הקשישים, "דור הסנדוויץ' ", צריכים להתמודד עם מצב לא פשוט. איך בכל זאת לקיים את הקשר המשמעותי עם ההורים המזדקנים, איך להעביר להם את ההרגשה שאוהבים אותם ומשתדלים להקל עליהם גם כשלא נפגשים? בני "דור הסנדוויץ' " גם אמורים לטפל בעצמם, לעבוד, לפרנס ולטפל בילדיהם שלהם.

שאלות

1

ציינו שני שלבים שונים מתוך מעגל חיי המשפחה. מהו השלב שבו נמצאים בני הגיל שלישי?

2

בהתאם לתשובה בשאלה 1, הציגו שני מאפיינים של השלב שבו נמצאים בני הגיל השלישי.

3

מי הם בני "דור הסנדוויץ' "? מדוע הם נקראים כך? תארו שתי משימות הנדרשות מבני דור הסנדוויץ' "

חורף תשפ"ב 2022

אירוע א'

שרה ושי הם הורים צעירים לשלושה ילדים, רונן בן ה-8, עתליה בת ה-5 ורועי בן השנה. ההורים של שרה ושי גרים בעיר אחרת, ולכן אינם יכולים לעזור לזוג בגידול הילדים. שרה ושי עובדים קשה על מנת לפרנס בכבוד את ילדיהם ומצבם הכלכלי לא קל. בני הזוג עייפים מאוד ונרגזים. לעתים קרובות מבליים הילדים שעות רבות מול הטלוויזיה, משום שלהוריהם אין פנאי וכוח לבלות איתם. את ארוחות הערב הם אוכלים מול הטלוויזיה. כאשר הילדים רבים, שרה חוזרת ואומרת בכל פעם מחדש "נמאסתם עליי כבר, מתי כבר תפסיקו להיות כל כך טיפשים" או "לא ייצא מכם כלום אם תמשיכו ככה" או "חכו, חכו, אבא כבר יראה לכם מה זה... לי אין כוח אליכם"...

בתום מחצית שנת הלימודים שלו בכיתה ב', הגיע רונן מבויש עם תעודה ובה הערה מהמורה: "רונן, אתה ילד מוכשר וחביב. חבל שאתה צועק בכיתה ואינך מסוגל להקשיב לדברי חבריך."

שאלות

1

האם, לדעתכם, שרה ושי מנהלים משפחה בדפוס חיים מסורתי או מודרני? נמקו את תשובתכם.

2

הסבירו מהו סוג התקשורת הנהוג בין ההורים לילדיהם במשפחה זו?

3

כיצד תסבירו את ההערה בתעודה של רונן?

אירוע ב'

במשפחת לוי ארבעה דורות, בקרוב ייוולד הילד הרביעי בדור הרביעי במשפחה. הסבא רבא, חיים, בן 79, חולה בשתי מחלות כרוניות ויש לו קושי לתפקד באופן עצמאי. מצבה של רבקה, אשתו בת ה- 74, יותר טוב – היא עצמאית ויכולה לדאוג לצרכיה. היא עושה מאמצים לטפל גם בחיים בעלה. מצבם הכלכלי מדרדר משנה לשנה והם חיים בצמצום רב.

ילדיהם, קובי 50 יוסי 47 ויעל 42 עושים ככל יכולתם לעזור, אבל הם מרגישים שאי אפשר להמשיך כך לאורך זמן – שלושתם עובדים, הם עצמם כבר סבים לנכדים קטנים והם צריכים לעזור בגידולם. ילדיהם הצעירים עסוקים בבניית משפחתם החדשה והם זקוקים לתמיכה כלכלית וצריכים את עזרת הוריהם בחיי היומיום. בשבת הזמינו חיים ורבקה את כל המשפחה לדון בעתידם. לאור המצב הועלו ארבע הצעות:

הם יישארו בביתם והמשפחה תשכור מטפל שיגור בבית ועוזרת לפעם בשבוע. הם יעברו לדיור מוגן - חיים יאושפז באגף שמתאים למצבו ורבקה תתגורר באגף העצמאיים.

הם יישארו בביתם, את הטיפול בהם ייקחו הבנים והנכדים – יעל תארגן את התורניות וכל

אחד יבלה יום בשבוע בבית ההורים. בנוסף ישכרו עוזרת.

הם ימכרו את ביתם ויגורו, לפי תור קבוע, אצל כל אחד מהילדים.

שאלות

1

הסבירו כיצד משפיעה תוחלת החיים הגבוהה על החיים של משפחת לוי?

2

הציגו את הקשיים עמם מתמודד כל דור במשפחה.

3

הציגו מה היו הפתרונות בקרב משפחות רב דוריות בעבר? השוו אותם לאפשרויות העומדות לרשות משפחת לוי. איזה מצב, לדעתכם, עדיף ומדוע?

אירוע א'

רון ותמר הם זוג צעיר והורים לארבעה ילדים בני 3 עד 10 הם קנו דירה בפריפריה כדי להימנע ממגורים בשכירות באזור המרכז. שניהם עובדים במשרה מלאה ובמרחק מהוריהם, הסבים והסבתות של ילדיהם. הם במרדף מתמיד אחר זמן ואנרגיה החסרים להם, ומצבם הכלכלי לא פשוט. כל ילדיהם מבליים זמן ניכר מול מסך הטלוויזיה והמחשב אפילו בזמן הארוחות. תמר מטיחה לא פעם בילדים אמירות כמו: "אין לי כוח אליכם", "נמאסתם עליי", "למה אתם כל כך טיפשים", ועוד. לבת הגדולה יעל, שסיימה כיתה ד', נרשמה הערה בתעודה: "את נבונה ומוכשרת. נא הקשיבי לחבריך במקום לצעוק."

שאלות

1. מהו סוג התקשורת בין ההורים לילדים במשפחה זו?
2. האם המשפחה מתנהלת בדפוס מסורתי או מודרני? הסבירו.
3. על מה מעידה ההערה שיעל קיבלה בתעודה?

אירוע ב'

טל היא אישה כבת ארבעים, נשואה, ואם לבן ובת. היא ומשפחתה גרים בבית פרטי בפרבר יוקרתי בגוש דן. היא אוהבת את ביתה שאותו עיצבה בעצמה. ילדיה תלמידים טובים ובבית שוררים יחסי אהבה ורוגע. מצבם הכלכלי טוב מאוד. בצעירותה למדה תואר ראשון באוניברסיטה, אך מאז שנישאה לא עבדה. בחודשים האחרונים היא מרגישה חסומה וחנוקה. היא נוטה לעצבנות, מצוקה ועצב, ויודעת שלמעשה עדיין לא הגיעה לאן שהייתה רוצה בחייה ושעליה לעשות שינוי. בעלה וילדיה (שהם כבר בגיל תיכון) מעודדים אותה לכך.

שאלות

1. מדוע טל מרגישה במצוקה דווקא בשלב זה בחייה?
2. בנה את סולם הצרכים על פי מאסלו והסבר כל שלב בו.
3. מה הייתם ממליצים לטל לעשות בעתיד הקרוב?

קיץ 2020

אירוע א'

משנת 2013 צה"ל מטפל בפצועים סורים – נשים, גברים וילדים – בגבול ברמת הגולן. על אף היותם ממדינת אויב, הוא מעניק להם טיפול ראשוני, ולאחר מכן הם מועברים לבתי חולים בצפת ובנהריה.

רוב הפצועים סובלים מפגיעות קשות ומורכבות וזוכים לטיפול ממושך, מקצועי ומסור, כולל ניתוחים ואשפוז. חלקם סובלים מטרומה נפשית כתוצאה מהמלחמה, מהפגיעה ומאובדן הקרובים להם.

עלות השירותים הללו היא עשרות מיליוני שקלים בשנה, אך ועדת הכספים של הכנסת החליטה להמשיך בהם, כי זוהי החלטה הומניטרית נכונה וראויה.

שאלה

1. מהי נורמה חברתית? הדגימו על פי הקטע.
2. מהו הערך התרבותי שעליו מתבססות הנורמות שתיארתם?
3. מהי טראומה נפשית? מיהם שני בעלי המקצוע המוסמכים לטפל בטרומה נפשית?

אירוע ב'

טל, אור, פז, שיר ורוני מתנדבים בצוות להעשרת תלמידים בספרייה עירונית בדרום הארץ. כל אחד מהם הגיע לתוכנית מסיבותיו שלו.

טל הוא ממייסדי הפרויקט, והגיע כדי לשפר את תחושת השייכות שלו, של ילדיו ושל התושבים לספרייה. אור הצטרפה כדי לקבל המלצות, כך שתוכל בהמשך לעבוד כמורה. פז הגיעה כי לא הצליחה לממש את כישוריה ויכולותיה במקום עבודתה, וחשבה כי כאן תוכל. רוני חיפשה הערכה כלפיה כמתנדבת, אך גם חיפשה תמריצים כגון השתלמויות בבתי מלון, שי בחגים וצפייה בהצגות בחינם. שיר הגיעה כדי לקדם את חינוך ילדיה וילדי הישוב. כל המתנדבים פועלים למען מטרה אחת: העלאת רמת הידע של הילדים והנוער בעיר שבה הם חיים.

שאלות

1. הסבירו מהו מניע פנימי ומהו מניע חיצוני.
2. מי מהמתנדבים הגיע ממניע פנימי? מדוע?
3. מי מהמתנדבים הגיע ממניע חיצוני? מדוע?

חורף 2020

אירוע א'

רון ותמר הם זוג צעיר והורים לארבעה ילדים בני 10 ו-3. הם קנו דירה בפריפריה כדי להימנע ממגורים

בשכירות באזור המרכז. שניהם עובדים במשרה מלאה ובמרחק מהוריהם, הסבים והסבתות של ילדיהם. הם במרדף מתמיד אחר זמן ואנרגיה החסרים להם, ומצבם הכלכלי לא פשוט. כל ילדיהם מבליים זמן ניכר מול מסך הטלוויזיה והמחשב אפילו בזמן הארוחות. תמר מטיחה לא פעם בילדים אמירות כמו: "אין לי כוח אליכם", "נמאסתם עליי", "למה אתם כל כך טיפשים", ועוד.

לבית הגדולה יעל, שסיימה כיתה ד', נרשמה הערה בתעודה: "את נבונה ומוכשרת. נא הקשיבי לחבריך. במקום לצעוק".

שאלות

1. מהו סוג התקשורת בין ההורים לילדים במשפחה זו?
2. האם המשפחה מתנהלת בדפוס מסורתי או מודרני? הסבירו.
3. על מה מעידה ההערה שיעל קיבלה בתעודה?

חורף תש"ף, 2020

אירוע ב'

טל היא אישה כבת ארבעים, נשואה, ואם לבן ובת. היא ומשפחתה גרים בבית פרטי בפרבר יוקרתי בגוש דן. היא אוהבת את ביתה שאותו עיצבה בעצמה. ילדיה תלמידים טובים ובבית שוררים יחסי אהבה ורוגע. מצבם הכלכלי טוב מאוד. בצעירותה למדה תואר ראשון באוניברסיטה, אך מאז שנישאה לא עבדה. בחודשים האחרונים היא מרגישה חסומה וחנוקה. היא נוטה לעצבנות, מצוקה ועצב, ויודעת שלמעשה עדיין לא הגיעה לאן שהייתה רוצה בחייה ושעליה לעשות שינוי. בעלה וילדיה (שהם כבר בגיל תיכון) מעודדים אותה לכך.

שאלות

1. מדוע טל מרגישה במצוקה דווקא בשלב זה בחייה?
2. בנה את סולם הצרכים על פי מאסלו והסבר כל שלב בו.
3. מה הייתם ממליצים לטל לעשות בעתיד הקרוב?

מבחן לדוגמה 2019

אירוע א':

לפניכם שלושה מקרים, אנא קראו והשיבו על השאלות המצורפות:

- א. בסיפור המפורסם של חנה ושבעת בניה, דרשו נציגי הקיסר מחנה ובניה היהודיים להשתחוות לקיסר ולטעום מבשר החזיר הטמא. על פי הסיפור, הבנים לא נכנעו לדרישות נציגי הקיסר והוצאו להורג בעינויים. חנה, לאחר שראתה את כל בניה מעונים ומוצאים להורג, שמה קץ לחייה.
- ב. לפני כשנתיים הוקרנה בטלוויזיה תוכנית המתעדת את חיי הרקדנים בארץ ישראל. בתוכנית הציגו את מצבם הכלכלי הגרוע מאוד של הרקדנים, המתגוררים בצפיפות בדירות קטנות, אוכלים מעט מאוד מזון זול ופשוט ועובדים וחיים "מהיד לפה". כשהרקדנים נתבקשו להסביר את המצב הם הסבירו, כי "אין פרנסה מריקוד בארץ, אולם הם יעשו הכל, העיקר רק לרקוד..."
- ג. במלחמת וייטנאם ידוע כי במקרים רבים היו כפריים שגורשו מכפריהם והפכו פליטים חסרי כל. היו מצבים בהם נתפסו כפריים, שפלשו בחזרה לשדותיהם על מנת להשיג מזון. הם ידעו כי הם מסכנים את חייהם בירי מאש חיה, ולמרות זאת ניסו להשיג את המזון.
1. **על פי התיאוריה של מאסלו (ראה נספח): מה היה סוג הצורך (על פי מדרג הצרכים של מאסלו), שכל אחד מהאנשים במקרים הללו העדיפו על פני האחרים? (10 נק')**
2. **שניים מתוך שלושת המקרים אינם תואמים את תיאוריית מדרג הצרכים של מאסלו. ציינו מה הם המקרים, והסבירו מדוע בחרתם בהם. (10 נק')**
3. **הסבירו כיצד המקרה השלישי (אותו לא בחרת בסעיף 2) כן מתאים לתיאוריית מדרג הצרכים של מאסלו. (10 נק')**

אירוע ב':

יעל ועידו הם הורים צעירים לשלושה ילדים, נטע בת ה-8, עודד בן ה-5 ותמר בת השנה. ההורים של יעל ועידו גרים בעיר אחרת, ואינם נמצאים בסביבה על מנת לעזור בגידול הילדים.

יעל ועידו עובדים קשה על מנת לפרנס בכבוד את ילדיהם ומצבם הכלכלי לא קל. הם עייפים מאוד ונרגזים. לעתים קרובות מבליים הילדים שעות רבות מול הטלוויזיה, משום שלהוריהם אין פנאי ואין כוח להיות אתם. את ארוחות הערב הם אוכלים מול הטלוויזיה.

כאשר הילדים רבים, יעל חוזרת ואומרת בכל פעם מחדש "נמאסתם עלי כבר, מתי כבר תפסיקו להיות כל כך טיפשים וצרי מוח" או "לא ייצא מכם כלום אם תמשיכו ככה" או "חכו, חכו, אבא כבר יראה לכם מה זה... לי אין כוח אליכם"...

בתום מחצית שנת הלימודים שלה בכיתה ב', הגיעה נטע מבוישת עם תעודה ובה הערה מהמורה; "נטע, את ילדה מוכשרת וטובה. חבל שאת צועקת בכיתה ואינך מסוגלת להקשיב לדברי חברייך".

שאלות

- א. האם, לדעתכם, יעל ועידו מנהלים משפחה בדפוס חיים מסורתי או מודרני?**
- ב. מהו סוג התקשורת הנהוג בין ההורים לילדיהם במשפחה זו?**
- ג. כיצד תסבירו את ההערה בתעודה של נטע?**

קיץ 2019

אירוע א'

בחברת הייטק גדולה העומדת בפני פרויקט חשוב, קיימות מספר מחלקות כשכל מנהל מחלקה מוביל את מחלקתו על פי סגנון המנהיגות שלו. מנהל מחלקת תכנות כינס את כל העובדים, החליט בעצמו על הפעילות וקצב הביצוע, חילק משימה לכל מתכנת ודרש דיווח על ההתקדמות.

מנהל מחלקת כוח אדם החליט שלא צריך לפעול בעניין, ולכן לא התערב במהלך העבודה. מנהל מחלקת שיווק כינס אסיפת עובדים והנהלה בה דנו במיזם, הציבו מטרות ולוח זמנים וחשבו איך להגיע לתוצאות האופטימליות. נשמעו הרבה דעות, ולבסוף בהחלטה דמוקרטית הוחלט על דרכי פעולה ונערכה חלוקת עבודה. מנהל מחלקת כספים לא התכוון כלל לפרויקט.

שאלות

1. מהו סגנון המנהיגות בו פעל כל אחד מראשי המחלקות?
2. מי היה מוכן לפרויקט לפני האחרים ומדוע?
3. על פי סוגי סגנונות המנהיגות, באיזו מחלקה יהיו העובדים המרוצים ביותר? מדוע?

אירוע ב'

גל היא סטודנטית לחשבונאות בשנה ד'. היא זומנה לראיון למשרד רואי חשבון מוביל לצורך עבודתה שם במסגרת הסטאז'. בעל המשרד שאל אותה על חייה האישיים: על מועד חתונתה הקרב, על תוכניותיה לעתיד מתי תרצה – להרות, כמה ילדים תרצה להביא לעולם, על עיסוקו של בעלה לעתיד ועל מצבם הבריאותי של הוריה והורי בן זוגה. בנוסף, האחראית על גיוס העובדים למשרד שאלה אותה איך היא מתכוונת לשלב קריירה עם זוגיות, נישואין וילדים והאם הנטל עליה לא יהיה רב מדי. למרות שגל התכווננה רבות לראיון, היא לא נשאלה שאלות מקצועיות ולא הייתה שום התייחסות לגיליון הציונים הטובים שלה מלבד מבט חטוף בו. היא ניסתה מספר פעמים להסיט את הדיון לכוון המקצועי אך ללא הצלחה. גל יצאה מהראיון בתחושת אכזבה ותסכול תוך ידיעה שלא הייתה שום נגיעה לכישוריה ויכולותיה האקדמיות והמקצועיות.

שאלות

1. האם גל זיהתה בשאלות שנשאלה אפליה על רקע מגדרי? הסבירו ונמקו.
2. מהו ההסבר לגישת המראיינים כלפי גל?
3. מהן זכויותיה של גל בנסיבות שנוצרו?

אירוע א'

רון ושי הם אחים. רון נולד שנה לפני שי. בילדותם, הוריהם נהרגו יחד בתאונת דרכים, וכל אחד מהם אומץ על ידי משפחה אחרת בתיווך רשויות הרווחה. רון אומץ על ידי משפחה של אמנים. האב המאמץ היה צייר ידוע והאם המאמצת הייתה מאיירת ספרים בהוצאה גדולה. רון השתתף בחוגי ציור בילדותו ובגיל 15 הציג מעבודותיו בתערוכה ראשונה של בני נוער. הוא ידע תמיד שיעסוק בציור, ולכן גם למד בבית ספר גבוה לאמנות. הוא היה שמח ומסופק בעיסוק הזה והציור העניק משמעות לחייו. שי אומץ על ידי משפחת ספורטאים שבה הקפידו על תזונה בריאה ופעילות גופנית כדרך חיים. עם הזמן הוא הפך לבחור שרירי וחסון. אביו המאמץ עודד אותו ללמוד ספורט ב"מכון וינגייט". שי התאמץ להתקבל למכון בעיקר כדי להגשים את חלומו של אביו ולרצות אותו. רון ושי דומים זה לזה ונראים מרשימים. שניהם גבוהים, חסונים ובעלי פנים עגולות. רון רזה יותר משי, ושי שרירי ומוצק יותר מרון.

שאלות

- א. הסבירו מהי סביבה. ציינו איך השפיעה הסביבה על כל אחד מהאחים.**
- ב. הסבירו את המושגים "מניע פנימי" ו"מניע חיצוני". מה היה המניע של כל אחד מהאחים בבחירת לימודיו הגבוהים?**
- ג. מדוע האחים דומים מבחינה פיסית? מדוע רק שי שרירי?**

חורף תשע"ט, 2019

אירוע ב'

לשכונה מסוימת בתל אביב הגיעו פליטים רבים מדרום סודאן, שקיבלו מקלט בארץ. הם גרים יחד בדירות שכורות והשתלבו בעבודות תחזוקה וניקיון. תושבי השכונה התארגנו ויצאו לרחובות להפגין במחאה על קליטת העובדים הזרים. לטענתם, העובדים הזרים מעורבים במעשי גניבה, אלימות, ובמיוחד, בהטרדה של נשים.

נוכחותם מורידה את ערך הדירות, הם גוזלים את מקומות העבודה של הישראלים, ומאיימים על רווחתם ושלומם של תושבי השכונה, שפחדים לצאת לרחוב. לטענת התושבים, מרביתם אינם פליטים אלא מהגרי עבודה, שמתכוונים לאט לאט להשתקע בארץ, וכך לנשל את התושבים. הם טוענים, כי יש לפנותם למתקני כליאה, ומשם לגרשם מהארץ.

נציגי העירייה והמשטרה טענו, כי הם מבינים את חששותיהם של התושבים, אבל העובדות אינן תומכות בטענת העבריינות והאלימות. לכן קרוב לוודאי שמדובר בדעות קדומות שאינן מתבססות על המציאות ואינן הולמות את הערכים הדמוקרטיים של זכויות הפרט, סובלנות ושוויון. ישראל חתומה על אמנה בינלאומית, המחייבת מתן מקלט מדיני לפליטים הנרדפים בארצם, לכן מצופה מהתושבים לנקוט עמדה יותר חיובית ופחות גזענית כלפי הפליטים.

שאלות

- א. הגדירו "דעה קדומה" והביאו לה דוגמה מהאירוע.
- ב. הציגו כדוגמה חוק אחד של המדינה המבטא את ערכי השוויון, זכויות הפרט והסובלנות בדמוקרטיה הישראלית.
- ג. נציגי העירייה החליטו לכנס את התושבים ואת הפליטים לחוג בית, שבו ישוחחו על הנושא, וינסו להביא לשיתוף פעולה הדדי לטובת שני הצדדים. באיזו תקשורת תמליצו להם להשתמש?
הסבירו את סוג התקשורת שבחרתם ונמקו את בחירתכם. ____

מבחן 2018 – תשע"ח חורף

אירוע א'

לאחרונה נפרדנו מנשיא המדינה התשיעי, שמעון פרס ז"ל, אשר נפטר בגיל 93, לאחר שכיחן כשר במספר ממשלות, כראש ממשלה פעמיים, וכחבר כנסת במשך כחמישים שנים. מגיל צעיר היה מעורב בעשייה ציבורית ובטחונית בישראל. נמנה עם מקימי הקריה למחקר גרעיני בדימונה, שמעתה תיקרא על שמו. שימש כמנכ"ל התעשייה האווירית, כמנכ"ל משרד הבטחון, והשקיע את כל מרצו בניסיון לקדם שלום באזור. לשיא ההערכה והאהדה בארץ ובעולם זכה בשבע השנים בהן שימש כנשיא המדינה.

לטקס ההלוויה הגיעו לחלוק לו כבוד כתשעים משלחות ונציגים משבעים מדינות בעולם נשיאים, מלכים, ראשי ממשלות ונציגים מהמגזרים השונים בארץ. לפני-הלוויה הוצב הארון במשכן הכנסת, וכחמישים אלף אנשים מרחבי הארץ עברו על פניו.

הטקס שודר בשידור חי לאתרי אינטרנט ולתחנות טלוויזיה ברחבי העולם. כך יכלו הצופים לצפות ולחוות באופן ישיר את הטקס, את הנאומים, את ההספדים, ואת הכבוד לו זכה הנשיא.

1. הסבירו **מהי מנהיגות**. האם, לדעתכם, שמעון פרס ז"ל היה מנהיג?

נמקו את תשובתכם באמצעות שתי דוגמות מהקטע.

2. ציינו **שני סוגים שונים** של מנהיגות. לאיזה משני הסוגים ניתן לשייך את שמעון פרס ז"ל? **נמקו** את תשובתכם.

3. הסבירו **שני יתרונות** של רשת האינטרנט עבור צעירים הגולשים ברשת.

הדגימו אחד מהם באמצעות המתואר בקטע.

אירוע ב'

חוק חדש שנחקק לאחרונה קובע עונשים חמורים שיוטלו ע"י המשטרה על רוכבי אופנים חשמליים אשר יסעו על המדרכה, המיועדת להולכי רגל במקום במסלולים המיועדים לאופנים, או על הכביש נגד כיוון התנועה.

בין העונשים שניתן יהיה להפעיל: קנס כספי בגובה 250 ₪, הוצאת אוויר מהאופניים, והחרמת הסוללה.

ראש עיריית תל אביב, רון חולדאי, אמר, כי בשנים האחרונות העירייה פועלת ומשקיעה רבות בעידוד הרכיבה על אופניים כאמצעי חלופי לנסיעה ברכב פרטי. אבל צצו תופעות בלתי נסבלות כמו רכיבה פרועה של ילדים ובני נוער על אופניים, המסכנים את הולכי הרגל, וכבר אירעו לא מעט תאונות ופציעות. נראה שהם פשוט מתעלמים מכללי הנסיעה, ופועלים לפי נורמות משלהם ברמת סיכון גבוהה. לכן, לצד ההשקעה האדירה בסלילה של מסלולים לרוכבי אופנים, ישנה חשיבות רבה לטפל ולהבטיח את בטיחותם של הולכי הרגל במדרכות. במסגרת ההכנות לתחילת האכיפה, החל מסע הסברה נרחב לציבור, שנועד ללמד את הציבור לרכוב על אופנים בהתאם לכללי הבטיחות. המסע כלל שילוט חוצות, סרטון הסברה, הפונה להורים ומבקש, שיפעילו את סמכותם כדי להשפיע על ילדיהם להימנע מרכיבה מסוכנת.

שאלות

1. האם רוכבי האופנים הפרועים והמסוכנים ילמדו לרכוב באופן בטיחותי כנדרש, בעקבות הטלת העונשים החמורים על ידי המשטרה? נמקו את דעתכם בעזרת הידוע לכם על השפעת העונש על למידה בהתניה אופרנטית.
2. הסבירו מהו מניע פנימי ומהו מניע חיצוני לרכיבה נכונה ובטיחותית על אופניים? הדגימו אחד מהם.
3. מהי סמכות הורית? הציעו והדגימו דרך אחת, אשר באמצעותה יכול הורה "טוב" להפעיל את סמכותו, ולשנות את דפוס הרכיבה הפרוע של ילדו המתבגר.

לאחרונה נפרדנו מנשיא המדינה התשיעי, שמעון פרס ז"ל, אשר נפטר בגיל 93, לאחר שכיחן כשר במספר ממשלות, כראש ממשלה פעמיים, וכחבר כנסת במשך כחמישים שנים. מגיל צעיר היה מעורב בעשייה ציבורית ובטחונית בישראל. נמנה עם מקימי הקריה למחקר גרעיני בדימונה, שמעתה תיקרא על שמו. שימש כמנכ"ל התעשייה האווירית, כמנכ"ל משרד הבטחון, והשקיע את כל מרצו בניסיון לקדם שלום באזור. לשיא ההערכה והאהדה בארץ ובעולם זכה בשבע השנים בהן שימש כנשיא המדינה.

לטקס ההלוויה הגיעו לחלוק לו כבוד כתשעים משלחות ונציגים משבעים מדינות בעולם נשיאים, מלכים, ראשי ממשלות ונציגים מהמגזרים השונים בארץ. לפני-הלוויה הוצב הארון במשכן הכנסת, וכחמישים אלף אנשים מרחבי הארץ עברו על פניו.

הטקס שודר בשידור חי לאתרי אינטרנט ולתחנות טלוויזיה ברחבי העולם. כך יכלו הצופים לצפות ולחוות באופן ישיר את הטקס, את הנאומים, את ההספדים, ואת הכבוד לו זכה הנשיא.

שאלות

1. **הסבירו מהי מנהיגות.** האם, לדעתכם, שמעון פרס ז"ל היה מנהיג?
נמקו את תשובתכם באמצעות שתי דוגמות מהקטע.
2. **ציינו שני סוגים שונים של מנהיגות.** לאיזה משני הסוגים ניתן לשייך את שמעון פרס ז"ל? **נמקו** את תשובתכם.
3. **הסבירו שני יתרונות של רשת האינטרנט עבור צעירים הגולשים ברשת.**
הדגימו אחד מהם באמצעות המתואר בקטע.

אירוע ב':

חוק חדש שנחקק לאחרונה קובע עונשים חמורים שיוטלו ע"י המשטרה על רוכבי אופנים חשמליים אשר יסעו על המדרכה, המיועדת להולכי רגל במקום במסלולים המיועדים לאופנים, או על הכביש נגד כיוון התנועה.

בין העונשים שניתן יהיה להפעיל: קנס כספי בגובה 250 ₪, הוצאת אוויר מהאופניים, והחרמת הסוללה.

ראש עיריית תל אביב, רון חולדאי, אמר, כי בשנים האחרונות העירייה פועלת ומשקיעה רבות בעידוד הרכיבה על אופניים כאמצעי חלופי לנסיעה ברכב פרטי. אבל צצו תופעות בלתי נסבלות כמו רכיבה פרועה של ילדים ובני נוער על אופניים, המסכנים את הולכי הרגל, וכבר אירעו לא מעט תאונות ופציעות. נראה שהם פשוט מתעלמים מכללי הנסיעה, ופועלים לפי נורמות משלהם ברמת סיכון גבוהה. לכן, לצד ההשקעה האדירה בסלילה של מסלולים לרוכבי אופנים, ישנה חשיבות רבה לטפל ולהבטיח את בטיחותם של הולכי הרגל במדרכות. במסגרת ההכנות לתחילת האכיפה, החל מסע הסברה נרחב לציבור, שנועד ללמד את הציבור לרכוב על אופנים בהתאם לכללי הבטיחות. המסע כלל שילוט חוצות, סרטון הסברה, הפונה להורים ומבקש, שיפעילו את סמכותם כדי להשפיע על ילדיהם להימנע מרכיבה מסוכנת.

שאלות

1. האם רוכבי האופנים הפרועים והמסוכנים ילמדו לרכוב באופן בטיחותי כנדרש, בעקבות הטלת העונשים החמורים על ידי המשטרה? נמקו את דעתכם בעזרת הידוע לכם על **השפעת העונש על למידה בהתניה אופרנטית**.

2. הסבירו מהו **מניע פנימי** ומהו **מניע חיצוני** לרכיבה נכונה ובטיחותית על אופניים? **הדגימו אחד מהם**.

3. **מהי סמכות הורית? הציעו והדגימו דרך אחת**, אשר באמצעותה יכול הורה "טוב" להפעיל את סמכותו, ולשנות את דפוס הרכיבה הפרוע של ילדו המתבגר.

אירוע א'

גילה ורועי שוקלים להינשא בזמן הקרוב, כדי שיוכלו להקים משפחה, ולהוליד ילדים. בין גילה להורים פרץ ויכוח על אופי החתונה ומספר המוזמנים. גילה מעוניינת במספר מצומצם של אורחים, בעיקר חברים. ההורים טוענים, שהנורמה היא להזמין את כל קרובי המשפחה, כולל הדתיים מבני ברק, כי מדובר באירוע משפחתי. וכמובן, גם החברים מהמגזר הבדואי שעובדים עם האב.

גם בנושא הלבוש מתנהל ויכוח. לדעת ההורים, חתונה ללא שמלת כלה לבנה אינה נחשבת. לדעת הצעירים, אפשרי גם לבוש שאינו שמלת כלה וחליפת חתן. המתח במשפחה גובר, ויש חשש שמרוב עימותים וקונפליקטים בין הדור הצעיר להורים, ייפגעו היחסים הטובים שבין בני הזוג ובין ההורים. בני הזוג החליטו לפנות לרב שישמש כבורר, שיעזור להם למצוא פשרה בין הדעות המנוגדות.

שאלות

1. ציינו שני שלבים מתוך מעגל חיי המשפחה, והדגימו אחד מהם מתוך המתואר בקטע.
2. הסבירו מהי נורמה משפחתית. הדגימו שתי נורמות מתוך המתואר באירוע.
3. ציינו שלושה סוגים שונים של משאבים משפחתיים. בחרו אחד מהם, והסבירו את חשיבותו ואת השלכותיו על קיום החתונה בין גילה לרועי.

קיץ 2018 – תשע"ח

אירוע א':

יעל, דור ונעמה, הם בני נוער המתנדבים בתחנת מד"א (מגן דוד אדום) בתל אביב. יעל הגיעה להתנדבות בכיתה י' במסגרת מחויבות אישית בבית הספר. על מנת לקבל את תעודת סיום השנה היא נאלצה, כמו חבריה, למצוא מסגרת התנדבות ולהתנדב 60 שעות בשנה. לאחר שמילאה את שעות ההתנדבות להן הייתה מחויבת, היא המשיכה להתנדב וחדלה לספור שעות.

דור התנדב היות שכל תחום הסיוע הרפואי מאוד סקרן אותו, לאחר שהתנדב במשך שנתיים, החליט להמשיך ולהתנדב לאחר כיתה י"ב גם לשנת שירות במד"א, בתקווה להתקבל אחר כך כחובש במהלך השירות הצבאי שלו. נעמה באה ממשפחה שכולם מתנדבים במד"א. אביה ואמה נהגי אמבולנסים וחובשים בכירים, ואחותה הגדולה מדריכת נוער מד"א כבר כמה שנים בהתנדבות. אף אחד מהם לא ציפה ממנה גם להתנדב, אולם עבורה מד"א הוא המשפחה שלה, והיא נולדה לתוך הארגון ומרגישה שהיא חלק ממנו.

באחת המשמרות הם הגיעו למקום של תאונה בהתרחשות. במקום הייתה מכונית בוערת ומשפחה עם ילדים קטנים העומדים לידה. דור ראה כי ילד קטן ניתק מאמו ורץ לכיוון המכונית, כנראה כדי להביא חפץ שאיבד. דור, מבלי לחשוב פעמיים, רץ למכונית, תפס את הילד הקטן והרחיק אותו משם לפני שייפגע. אחרי האירוע יעל אמרה לדור: "אני לא מבינה אותך, משוגע, זה מסוכן, מה פתאום רצת למכונית הבוערת, אפשר לחשוב שזה הבן שלך או משהו כזה..." ודור מצידו ענה לה: "אני לא חשבתי בכלל על עצמי שם, להיות חובש זה חלק ממני ומהכשרונות שלי, ואני פשוט עשיתי את זה. "הייתי אני" ולא יכולתי להיות מישהו אחר למרות הסכנה."

שאלות

א. מהו מניע פנימי? מי מגיבורי האירוע היה בעל מניע פנימי בדוגמה שלפנינו?

ב. מהו מניע חיצוני? מי מגיבורי האירוע היה בעל מניע חיצוני בדוגמה שלפנינו?

ג. בשיחתם של יעל ודור, הדעה של מי משניהם מתאימה לתיאוריית מדרג

הצרכים של מאסלו ומדוע?

אירוע ב':

יעל ועידו הם הורים צעירים לשלושה ילדים, נטע בת ה- 8, עודד בן ה- 5 ותמר בת השנה. ההורים של יעל ועידו גרים בעיר אחרת, ואינם נמצאים בסביבה על מנת לעזור בגידול הילדים.

יעל ועידו עובדים קשה על מנת לפרנס בכבוד את ילדיהם ומצבם הכלכלי לא קל. הם עייפים מאוד ונרגזים. לעתים קרובות מבליים הילדים שעות רבות מול הטלוויזיה, משום שלהוריהם אין פנאי ואין כוח להיות אתם. את ארוחות הערב הם אוכלים מול הטלוויזיה. כאשר הילדים רבים, יעל חוזרת ואומרת בכל פעם מחדש "נמאסתם עלי כבר, מתי כבר תפסיקו להיות כל כך טיפשים", או "לא ייצא מכם כלום אם תמשיכו ככה" או "חכו, חכו, אבא כבר יראה לכם מה זה... לי אין כוח אליכם..."

בתום מחצית שנת הלימודים שלה בכיתה ב', הגיעה נטע מבוישת עם תעודה ובה הערה מהמורה: "נטע, את ילדה מוכשרת וטובה. חבל שאת צועקת בכיתה, ואינך מסוגלת להקשיב לדברי חברייך."

שאלות

א. האם, לדעתכם, יעל ועידו מנהלים משפחה בדפוס חיים מסורתי או מודרני?

ב. מהו סוג התקשורת הנהוג בין ההורים לילדיהם במשפחה זו?

ג. כיצד תסבירו את ההערה בתעודה של נטע?

קיץ 2017

אירוע א':

מנכ"לית משרד התחבורה (שהיא אישה), הודיעה לעובדי המשרד על נוהל חדש, המבטל כל אפשרות של קיום ישיבות עבודה אחרי השעה 15:00, פעמיים בשבוע. החלטה זו נועדה לאפשר לעובדי המשרד שהם הורים לילדים, להגיע לפחות פעמיים בשבוע בזמן כדי להוציא את הילדים מהגנים, מבתי הספר, ומהצהרונים. כך יוכלו העובדים לבלות עם ילדיהם בשעות אחר הצהרים, להיות מעורבים יותר בהתפתחות הילדים, לשמש להם מודל ללמידה באמצעות חיקוי, לספק צרכים של חום ואהבה, לחזק את הסמכות ההורית, ולהגביר את הלכידות המשפחתית. ההחלטה מכוונת גם לגברים וגם לנשים. כך שנטל הטיפול בילדים לא ייפול אך ורק על האימהות, אלא גם על האבות. לדעתה של המנכ"לית, הנוהל החדש יצמצם פערים בין המינים במקומות העבודה ובתפקידים בכירים. לדעתה נשים רבות מחמיצות הזדמנויות לפתח – קריירה עקב הצורך להתמסר לטיפול בילדים. במקביל, גברים רבים מפספסים את חוויית ההורות ולקידוח חלק פעיל בחיי משפחתם הצומחת. כאשר גברים ידרשו לעצמם את חוויית ההורות, וייקחו חלק שווה במשימות המשפחתיות (לדוגמה איסוף הילדים פעמיים בשבוע) הפערים בגיוס ובקידום עובדות צעירות למול עובדים צעירים יצטמצמו משמעותית.

שאלות

1. ציינו שלושה תפקידים חשובים של המשפחה (פונקציות של המשפחה), והדגימו אחד מהם באמצעות האפשרות של ההורים להיות עם ילדיהם בשעות אחר הצהרים.
2. מהו אי שוויון? תארו לפחות שני תחומים בהם מתקיים אי שוויון בין גברים לבין נשים. כיצד יכול הנוהל החדש לתרום לצמצום אי השוויון בין גברים לנשים? נמקו מתוך הכתבה.
3. הסבירו מהי חלוקת תפקידים שוויונית במשפחה, ותארו שני דפוסי התנהגות של גברים ושל נשים במשפחה, אשר מגשימים חלוקה שוויונית של התפקידים במשפחה.

אירוע ב':

בתחילת שנת 2013 החל צה"ל לטפל בפצועים סורים שהגיעו לגבול ברמת הגולן. מאז ועד היום טופלו בישראל כ- 3,000 סורים, כ- 600 מהם בשנה החולפת. 20% מהסורים שטופלו בישראל הם ילדים, וכ- 10% מהם נשים. הטיפול בסורים מתרחש עם ההגעה לגבול, לרוב בשעות החשיכה ועד לקליטתם על הגדר. כוחות צה"ל מעניקים להם טיפול ראשוני ומציל חיים כבר במעבר הגבול. הם מייצבים את מצב הפצועים, ומפנים אותם להמשך טיפול בבית חולים. הסורים מטופלים לרוב בבתי החולים בצפון הארץ. 70% מהם קיבלו טיפול ב"מרכז הרפואי לגליל המערבי" בנהריה, וכ- 20% נוספים טופלו ב"זיו" שבצפת. רוב הפצועים סובלים מפגיעות מלחמה קשות ומורכבות, אשר מצריכות טיפולים ממושכים מצילי חיים, ניתוחים, ואשפוז בבתי החולים. הם זוכים לטיפול מקצועי ומסור, המביא לצריכה של משאבים, ושלתשתיות של חדרי ניתוח, של כוח אדם, של ציוד, ושל מכשור רפואי, שעלותם מסתכמת בעשרות מיליוני שקלים. כמו כן, סובלים הפצועים מטרומות נפשיות, אשר נגרמו כתוצאה מתנאי החיים במצב של מלחמה, מהפציעה שלהם עצמם, ומאובדן של בני משפחה וחברים. ועדת הכספים של הכנסת הצהירה, כי ההחלטה לקלוט את הפצועים היא החלטה הומניטרית ולאומית נכונה וראויה. מדינת ישראל אינה יכולה להתעלם מהמצוקה הקשה בה חיים בני אדם בתנאים של מלחמה מתמשכת בסוריה לידנו. אבל, לסיוע זה יש עלויות, והממשלה צריכה לפצות את בתי החולים בצפון, על ההוצאות הכבדות שנגרמות כתוצאה מהגשת טיפול רפואי לפצועים הסורים.

שאלות

1. מהי נורמה חברתית? תארו שתי נורמות התנהגות של הישראלים מתוך הקטע. ציינו את הערך התרבותי אשר עליו מתבססות נורמות ההתנהגות שתיארתם.
2. מהו סטטוס חברתי? הדגימו שלושה סטטוסים שונים של בעלי תפקידים שמוזכרים בקטע.
3. מהי טראומה נפשית? איזה תחום של מדעי ההתנהגות עוסק בטרומה? ציינו שני בעלי המקצוע שונים המוסמכים לטפל במצבים של טראומה נפשית.

אירוע ג':

גיל ההתבגרות נחשב לתקופה סוערת ומורכבת בחיים. מדובר במעבר מילדות לבגרות, אשר נפרש על פני מספר שנים, ובמהלכו מתרחשים שינויים רבים אצל המתבגר. החל בשינויים גופניים, קוגניטיביים, רגשיים, וגם חברתיים. התלות בהורים ובמשפחה פוחתת. הקבוצה של בני הגיל הופכת להיות המשמעותית ביותר, והמשפיעה, יותר מזו של המשפחה.

בני נוער עסוקים מאד בעצמם, בבדיקה של יכולותיהם של כישוריהם, במידת המקובלות החברתית, ובעוד פעילויות רבות, התורמות לגיבוש הזהות שלהם כמו: לימודים, עבודה, התנדבות.

לעיתים קרובות, נראה למבוגרים כי כל בני הנוער מדברים באותו אופן, נראים אותו דבר, ומתלבשים עם אותם בגדים. אבל זו טעות, כי בעיני המתבגרים זה נחוה אחרת: מצד אחד, הם משתדלים להיות ככל החברים ובהתאם ללבוש מותגים, להתעדכן בגאדג'טים ולהיראות באותם מקומות בילוי חברתיים. מצד שני, הם רוצים להיות מיוחדים, שונים מכל שאר בני הנוער. כדי לבלוט ולהדגיש את ייחודיותם ואת שונותם, הם פועלים בדרכים שונות:

החל מסגנון לבוש ייחודי, תסרוקות, קישוטי שיער וגוף, כולל קעקועים וניתוחים פלסטיים, אשר הופכים אותם ליפים יותר, נחשקים יותר, או מזעזעים יותר. הורים רבים מתקשים לקבל ולהסכים עם הרצון של ילדיהם לבצע שינויים גופניים בלתי הפיכים כמו קעקועים על גופם, או ניתוח פלסטי, טיפוח הגוף, ביגוד יוקרתי, או דגם מתקדם ויקר של טלפון חכם או מחשב נישא. כל אלה כרוכים בעלויות כבדות מתוך המשאבים של המשפחה.

שאלות

1. תארו שני מאפייני התנהגות של מתבגרים לפי התיאוריה ההתפתחותית של אריקסון, והדגימו אחד מהם מתוך הקטע.
2. הסבירו שני סוגים שונים של משאבים משפחתיים, והדגימו אחד מהם מתוך הקטע.
3. ציינו שני יתרונות ושני חסרונות של גלישה ברשת ושימוש ברשתות חברתיות אצל מתבגרים. ____

חורף 2016 – תשע"ו

אירוע א':

לאחר שבע שנים, בהן חי באיטליה וסיים לימודי רפואה, שב יצחק הביתה. הוריו המאושרים, שהם חסרי השכלה אקדמאית, ועבדו קשה כדי לממן את לימודיו, הזמינו את כל בני המשפחה לחגוג יחד בארוחה משותפת את הסמכתו לרפואה ואת השיבה הביתה.

האב הנרגש הזמין את כולם להרים כוסית ולשתות לחיי הבן. העובדה שגידל בן מלומד ורופא הייתה פסגת שאיפותיו וחלום שהתגשם. בנו ייחנה מסטאטוס גבוה, מעמדו יהיה גבוה בהרבה מזה של הוריו, והמשפחה שיקים תהנה ממשאבים משופרים.

יצחק הודה להוריו ואמר, שכל מה שהשיג הוא בזכות החינוך הטוב שקיבל בבית. אולי הוריו לא זכו לרכוש השכלה גבוהה, אבל ערכי ההשכלה והמצוינות הנחו את התנהגותם, והוא אסיר תודה על שהנחילו לו ערכים אלה. יצחק ציין, שלא היה קל לחיות בארץ זרה: השפה שונה, הסמלים בלתי מובנים והוא הרגיש כמו עולה חדש שהיגר מארצו.

בשנה הראשונה חש בדידות וחסרו לו החברים הטובים. יותר מכל התגעגע למפגשים המשפחתיים של סופי השבוע והחגים. למרות זאת, תמיד ידע שהמשפחה תעמוד לצידו בעת הצורך, תתמוך ותעודד, ועכשיו הוא יודע כמה חשובה מסגרת זו עבורו. "המשפחה היא הערך העליון והמסגרת המשמעותית ביותר בחיי כל אדם", אמר.

שאלות

1. הסבירו מהי הגירה. ציינו והדגימו קושי אחד או בעיה הנוצרים אצל מהגרים.
2. מהי נורמה חברתית? הדגימו נורמה אחת הנובעת מערך ההשכלה.
3. האם המשפחה מהווה קבוצה חברתית? נמקו באמצעות 3 תנאים להגדרת קבוצה.

אירוע ב':

לשכונה מסוימת בתל אביב הגיעו פליטים רבים מדרום סודאן, שקיבלו מקלט בארץ. הם גרים יחד בדירות שכורות והשתלבו בעבודות תחזוקה וניקיון. תושבי השכונה התארגנו ויצאו לרחובות להפגין במחאה על קליטת העובדים הזרים. לטענתם, העובדים הזרים מעורבים במעשי גניבה, אלימות, ובמיוחד, בהטרדה של נשים. נוכחותם מורידה את ערך הדירות, הם גוזלים את מקומות העבודה של הישראלים, ומאיימים על רווחתם ושלומם של תושבי השכונה, שפחדים לצאת לרחוב. לטענת התושבים, מרביתם אינם פליטים אלא מהגרי עבודה, שמתכוונים לאט לאט להשתקע בארץ, וכך לנשל את התושבים. הם טוענים, כי יש לפנותם למתקני כליאה, ומשם לגרשם מהארץ. נציגי העירייה והמשטרה טענו, כי הם מבינים את חששותיהם של התושבים, אבל העובדות אינן תומכות בטענת העבריינות והאלימות. לכן קרוב לוודאי שמדובר בדעות קדומות שאינן מתבססות על המציאות ואינן הולמות את הערכים הדמוקרטיים של זכויות הפרט, סובלנות ושוויון. ישראל חתומה על אמנה בינלאומית, המחייבת מתן מקלט מדיני לפליטים הנרדפים בארצם. לכן מצופה מהתושבים לנקוט עמדה יותר חיובית ופחות גזענית כלפי הפליטים.

שאלות

1. הגדירו מהי "דעה קדומה", והביאו דוגמה מהאירוע ל"דעה קדומה".
2. הציגו דוגמה אחת לחוק של המדינה, אשר מבטא את הערכים הדמוקרטיים של שוויון, זכויות הפרט ו/או סובלנות.
3. נציגי העירייה החליטו לכנס את התושבים ואת הפליטים לחוג בית, בו ישוחחו על הנושא, וינסו לשתף פעולה לטובת כל המעורבים. באיזו תקשורת תמליצו להם להשתמש? הסבירו את סגנון התקשורת ונמקו את המלצתכם.

אירוע ג':

עומרי בן השש ביקש מהוריו לקנות לו בובה במתנה, כי בגן הוא מאוד אוהב לשחק בפינת הבובות. הוריו היו מופתעים ואפילו מזועזעים. הייתכן, שבן שיגדל להיות גבר, משחק עם בובות ולא בכדורגל או קוביות? ההורים התייעצו עם אנשי מקצוע על מנת לגבש עמדה ולהחליט כיצד להגיב.

אחד מהם אמר להם, כי לפי תיאוריית ההזדהות, הזהות המינית של עומרי כבר מגובשת, לכן לא ייגרם כל נזק ממשחק בבובה. הגננת אמרה, שילדים בגילו מחקים אחרים, ולעומרי יש ויהיו הזדמנויות רבות לרכוש את תפקידי המין המתאימים למינו הביולוגי.

סבא, לעומת זאת, אמר שכל המהומה מיותרת, כי הזהות העצמית מתגבשת סופית רק בגיל ההתבגרות. לכן ההורים צריכים לסמוך על המודל האישי, שהם מייצגים עבור עומרי, להתאזר בסבלנות, ובינתיים לאפשר לו לשחק במה שמושך אותו.

שאלות

1. מה הם תפקידי מין? האם משחק בבובה תואם את תפקיד המין של בן שש? נמקו את התשובה.

2. מתי נוצרת הזהות המינית של הילד לפי תיאוריית ההזדהות?

האם לפי תיאוריה זו המשחק מעצב את הזהות המינית?

3. הציגו שני מאפיינים של מתבגרים, והסבירו כיצד מאפיינים אלה תורמים לעיצוב הזהות.

אירוע א':

לישוב בצפון הגיעה במפתיע תרומה גדולה ממפעל הפיס עבור פעילות, שיש לתכנן ולבצע תוך שבועיים מיום קבלת ההודעה. דור, עמית ואלמוג הם רכזי מחלקות שונות במועצה המקומית, שבה הם גרים, וכל אחד מנהל את הצוות שלו. במשימה אותה קיבלו מראש המועצה הם היו חייבים לארגן כל אחד את הצוות שלו להכנת פעילות לא מתוכננת ודחופה כדי לקבל את התרומה לפעילות קהילתית בישוב. הם קיבלו שבוע ימים להגשת התכניות וכל אחד פנה לצוות שלו. עמית, רכז הנוער, ישב עם עצמו כמה דקות ורשם את כל המטלות שיש לעשות, ואחר כך ישב עם הצוות וחילק משימות על פי חוות דעתו לכל אחד ואחד מהם. הוא לא שם לב שאין חלוקת עבודה שווה, וכשכמה מחברי הצוות מחו על החלוקה, הוא ענה בגסות: "כעת זו האחריות שלי, ואתם חייבים לשמוע בקולי, וזהו! ככה מבצעים! אין זמן! אני לא מוכן לשמוע ויכוחים ומחאות!" התכנית של עמית, רכז הנוער הייתה מוכנה להגשה לראש המועצה בזמן. אלמוג, רכז המתנדבים, כינס את הצוות. כל חברי הצוות התבדחו, צחקו ובזבזו את הזמן, ולא התייחסו לתכנון המשימה. לפיכך הצוות של אלמוג לא הצליח להכין תכנית להגשה לראש המועצה כנדרש. דור, רכז התרבות, כינס את הצוות שלו לשם היערכות משותפת למשימה. הם דנו בבעיות, כגון: מה נדרש לעשות? מה היכולות של כל אחד מאנשי הצוות? מה כדאי שכל אחד יקח על עצמו? הם לא סיימו במפגש אחד וקבעו עוד אחד. דור הקשיב לחברי הצוות ואפשר לכל אחד מהם להביע את דעתו. כל אחד מחברי הצוות קיבל את המשימות, שבהן הוא מבין ומסוגל לבצע אותן ביעילות. הם היו שותפים בתכנון ובקבלת ההחלטות. התכנון דרש זמן רב ודור נאלץ לבקש הארכת זמן, כדי להגיש את ההצעה לפעילות, בקשה שהדאיגה את ראש המועצה לגבי ההספק והביצוע של המשימה.

שאלות:

1. מה היה סגנון המנהיגות של עמית, רכז הנוער? הסבירו מדוע.
2. מה היה סגנון המנהיגות של דור, רכז התרבות? הסבירו מדוע.
3. מי מהצוותים היה המהיר ביותר לקבל את ההחלטות והתכנון, ומדוע?
4. מי יהיה היעיל והמהיר ביותר בביצוע הפעילות עצמה בהמשך? הסבירו מדוע.
5. האם לדעתכם היה צוות שלא ידע מה לעשות? איזה? הסבירו מדוע.

אירוע ב':

חייה של שרה השתנו בשנה האחרונה לבלי הכר. היא בת 70, בריאה בגופה ומלאת מרץ ועשייה. בעלה דוד נפטר לפני שישה חודשים ממחלה קשה, לאחר שהיא טיפלה בו בנאמנות שנים רבות בהן היה נכה ונזקק לטיפול צמוד. לשרה בן ובת שגדלו, עזבו את הבית לפני שנים רבות והקימו משפחות משלהם. כיום יש קונפליקט (=עימות, התנגשות) במשפחה. שרה מצפה שאחד הילדים יזמין אותה לגור עמו ועם משפחתו. חלום חייה הוא להיות "סבתא של פעם" שמטפלת בנכדים, גרה עם הילדים ועוזרת במשק הבית ודואגת, שהכל יהיה מושלם לפי מה שהיא רגילה, מעריכה ויודעת לעשות.

לצורה הרב, ילדיה אינם מעוניינים בכך. הם מעוניינים להשאיר את התינוקות אצל מטפלת, להמשיך לערוך קניות ומשימות בישול בחלוקה פנימית ושיויונית ביניהם לבין בני הזוג שלהם, לחלוק את כל תחום אחזקת הבית באופן שיויוני, וכלל לא מעוניינים "שאמם תתערב להם בחיים".

הם רגילים לאורח חיים אחר בו הם גרים זוג הורים וילדים לבדם, באים לבקר את סבא וסבתא בלילות שבת, דואגים לשלומה של שרה, אולם לא היו רוצים לשנות את אורח חייהם.

הם מנסים לעודד אותה לצאת ללמוד, לפתח תחביבים, ואף למרות גילה, למצוא בן זוג חדש על מנת לא להיות לבדה. שרה מזועזעת מהרעיון ומסרבת לחשוב על האפשרות של בן זוג חדש או שינוי הרגלי בילוי שעות הפנאי.

שאלות

- 1. מהו דפוס החיים המשפחתיים אליו רגילים ילדיה של שרה, ומהו הדפוס המשפחתי שהיא הייתה מצפה שיקרה כעת לאחר שהתאלמנה? הדגימו על פי מושגי המגורים וחלוקת התפקידים.**
- 2. כיצד תסבירו את השוני בציפיות בין שרה לילדיה?**
- 3. מדוע, לדעתכם, עידודם של ילדיה למציאת בן זוג חדש ופיתוח תחביבים מזעזע את שרה?**

אירוע א':

בכל יום שישי בבוקר במהלך השנתיים האחרונות נפגשו עשרים נשים במהלך המפגשים אנחנו מדברות, צוחקות, ומשתפות זו את זו בעניינים שונים. בסופו של כל מפגש כזה עולות הנשים אחת אחת על המאזניים ונשקלות. התגובה של הנשים הינה בהתאם למה שמראים המאזניים: פעמים הן מעודדות ומנסות למצוא תירוצים ולחזק את מי שעלתה במשקל, ופעמים הן מרעיפות מחמאות, מוחאות כפיים לכבוד זו שהצליחה לרדת במשקל. מהמפגשים הללו צמחו הרבה מאוד חברויות טובות, שלא מוצאים בקלות בחיינו כיום.

ההתחלה שלי הייתה לפני כשנתיים, כאשר נועה חברתי הציעה לי להצטרף לחוג הרזיה בשיטת "חלי ממך", וזאת כדי להיפטר מכמה קילוגרמים, שנותרו לאחר הלידה האחרונה שלי. בדומה לי היו עוד כמה נשים, שרצו להפחית ממשקלן. נועה חברתי מעודדת אותי ללא הרף: מדרבנת אותי לאכול לפי תכנית ההרזיה, דואגת שנשמור על קשר ועל מעורבות בקבוצה. לא רק אני זוכה ליחס זה, אלא גם כול שמונה עשרה הנשים האחרות מקבלות יחס דומה: היא מעודדת, תומכת ומאיצה בכולן להיפגש מעבר לשעות החוג. ואכן אנחנו נפגשות וחוגגות ימי הולדת של כל אחת ואחת מאתנו.

מי ששוקלת אותנו היא רחל. רחל היא קצת יותר מבוגרת מרובנו, והיא אחראית על הסדר והנהלים במקום. לפעמים היא גם נוזפת בנו, אם אנחנו עולות במשקל וגם מזכירה לנו לשם מה אנחנו נפגשות. רחל מנהלת את המפגשים, נותנת זכות דיבור, למי שרוצה לדבר, ועוצרת את הדברניות.

אנחנו משתפות זו את זו בחוויות של השבוע שחלף, ונשבעות לקיים הבטחות, שלא קוימו, בשבוע הבא.

שאלות

- א. האם מדובר בקבוצה, ואם כן, מהו סוג הקבוצה?
- ב. ציינו מה הם שני סוגי המנהיגות המוזכרים בקטע, ומי בקטע מגלם כול סוג?
- ג. הציגו יתרון אחד וחסרון אחד עבור כל אחד מסוגי המנהיגות שזיהיתם בסעיף א.

אירוע ב':

יונתן ומתן הם שני אחים. מתן מבוגר מיונתן בשנה. חיי שני האחים השתנו מקצה לקצה, אחרי שהוריהם עברו תאונת דרכים קשה ונהרגו במקום. רשויות הרווחה לא הצליחו למצוא משפחה אחת, שתאמץ את שניהם, והם הופרדו: כל אחד מהם אומץ על יד משפחה אחרת.

יונתן אומץ על ידי משפחה של מוסיקאים. האב המאמץ היה מנצח בתזמורת מאוד מפורסמת, והאם המאמצת ניגנה בפסנתר ובגיטרה, ואף הלחינה כמה וכמה שירים. יונתן למד לנגן במספר כלי נגינה, למד פיתוח קול והחל לשיר כבר בגיל 16. ליונתן היה ברור שמסלול ההמשך הטבעי עבורו יהיה לימודי מוסיקה באקדמיה למוסיקה. ואכן כך היה. יונתן היה המאושר במאושרים: הוא אהב מוסיקה אהבה בלי גבול, הוא הרגיש שהמוסיקה עבורו הינה התגלמות האושר העילאי, ומבחינתו, כל רגע שבו הוא שר או מנגן הוא רגע בלתי נשכח!

המשפחה המאמצת של מתן הייתה משפחה של ספורטאים. בני המשפחה שמרו על אורח חיים בריא, אכלו אוכל בריא והקפידו לעשות ספורט. מתן גדל והפך לבחור חסון ושרירי. אביו עודד אותו להירשם ללימודי ספורט במכון "וינגט". מתן התאמץ להתקבל למכון ספורט זה, וזאת וזאת כדי להגשים את חלומו של אביו, ובכך לרצות אותו.

יונתן ומתן היו דומים זה לזה. שניהם היו בחורים מרשימים ביותר: גבוהים מאוד, חסונים, בעלי פנים עגולות ובהירות ועיניים חומות, אך יונתן היה רזה יותר ממתן, ואילו מתן היה שרירי יותר מיונתן.

שאלות

- א. הסבירו את המושגים: מניע פנימי ומניע חיצוני.**
- מה היו המניעים של כל אחד משני האחים, כשבחרו בלימודי ההמשך?**
- ב. הסבירו מהי סביבה. ציינו איך הסביבה השפיעה על כל אחד מהאחים.**
- ג. איך אפשר להסביר את הדמיון בין שני האחים? ולמה רק מתן היה שרירי?**

אירוע ג':

ליהי היא מנהלת מפעל גדול בצפון הארץ. היא בת 35. והיא אם לשני ילדים: יותם ויובל. יותם - בן שש, ויובל - בן שמונה. שניהם לומדים בבית ספר בעיר, ולאחר מכן ממשיכים בצהרון. מדי יום אוסף אותם אביהם משה מהצהרון בשעות אחר הצהריים.

ליהי עובדת עד שעות היום המאוחרת, ולא תמיד היא מספיקה לראות את הילדים לפני השינה. לעומת זאת, בסופי שבוע, ביום החופשי שלה ובחופשות היא מקפידה לשבת איתם ולשחק איתם.

בימי שישי נהגה המשפחה לבקר אצל הוריו של משה. באחד מימי שישי האחרונים הודיעה ליהי למשה שהיא מפסיקה ללכת לארוחת ליל שבת המשפחתית. משה שאל אותה לסיבת הדבר, והיא סיפרה לו, שלאחר הביקור האחרון אצל הוריו, היא חזרה הביתה כועסת ומבולבלת מדברי חמותה שולמית. חמותה טענה באוזניה, שהיא אכן אישה טובה, חכמה ואינטליגנטית, ואף עובדת קשה, ועל כך היא מעריכה אותה. יחד עם זאת, הוסיפה, שהחיים כיום שונים מן החיים בעבר, ושבעלה יהודה, אביו של משה, מעולם לא לקח חלק בעבודות הבית, ושהוא אפילו לא ידע איך מחזיקים ילד על הידיים. יהודה היה עסוק בפרנסת המשפחה, ואילו היא הייתה עסוקה בחינוך ובגידול הילדים. ולפי דעתה, אומנם נשים צריכות לעבוד, אך עדיף שהן יעבדו במשרה חלקית או כמורות ויחזרו הביתה מוקדם כדי לטפל בילדים.

משה הקשיב לליהי, חיבק אותה, תמך בה והבטיח לה, שהוא ידבר עם אימו ויברר למה אמרה את מה שהיא אמרה. כן הוא ידאג שזה לא יקרה שוב. משה הסביר לליהי, שעבורו המפגש המשפחתי בימי שישי מאוד חשוב, במיוחד לאור העובדה שהוא מטפל בהוריו ודואג לצרכיהם היום יומיים.

שאלות

- א. **ציינו אילו סוגי משפחה מוזכרים בטקסט.**
- ב. **מהי תקשורת חוסמת? איך היא באה לידי ביטוי בטקסט?**
- ג. **הסבירו באיזה שלב במעגל חיי המשפחה נמצא משה?**

אירוע ג':

אורית, ראובן, שרית, איתי ורעות הם חלק מצוות מתנדבים בתכנית להעשרת הידע בקרב התלמידים במסגרת הספרייה העירונית ביישוב בדרום הארץ. כל אחד מהם השתלב בצוות המתנדבים בשלב אחר בחייו ומסיבות אחרות. ראובן ואיתי היו בין המקימים של התכנית. הם הגיעו על מנת לשפר את תחושת השייכות שלהם, של הילדים שלהם ושל שאר התושבים למקום מגוריהם.

אורית הצטרפה לתכנית, משום שחשבה שדרך עשייה זו תקבל המלצות חמות, ותוכל להתקבל בעתיד לעבודה כמורה בישוב בו היא גרה.

רעות הגיעה לתכנית כי הרגישה שבמקום העבודה שלה היא לא מצליחה לממש את יכולותיה ואת כישוריה, ולכן חיפשה מקום בו תוכל לבטא את כישורנותיה.

שרית חיפשה הערכה כלפיה כמתנדבת, התורמת מזמנה ויחד עם זאת חיפשה תמריצים שהוענקו למתנדבים, כגון: סופי שבוע של השתלמויות בבתי מלון, שי בחגים ויציאה להצגות בחינם.

אלון ודליה, שני מתנדבים נוספים הגיעו לתכנית על מנת לחזק את רמת הידע בקרב ילדיהם ובקרב הילדים והנוער בישוב. הם האמינו שפעילות חינוכית זו תתרום לכלל התושבים ותביא פרסי חינוך משמעותיים לחינוך המקומי, וכך גם ילדיהם ירוויחו מן העשייה במקום.

כל אחד הגיע מסיבותיו הוא ויחד הם קבוצה הפועלת למטרה אחת – להעלאת רמת הידע של הילדים והנוער בישוב בו הם חיים.

שאלות

1. ציינו מי מהמתנדבים הגיע ממניעים פנימיים? הסבירו מדוע.
2. ציינו מי מהמתנדבים הגיע ממניעים חיצוניים? הסבירו מדוע.
3. על פי התיאוריה של מדרג הצרכים של מאסלו-

(מאסלו חילק את צרכי האדם לקבוצות וקבע את המדרג על פיו הצרכים מסודרים)

- א. איזה צורך מספקים כל אחד מהמתנדבים?
- ב. מי מהם מספק את הצורך הנמוך ביותר מבין כולם?
- ג. מי מהם מספק את הצורך הגבוה ביותר מבין כולם?

מבחן תשע"ג 2013

אירוע א':

יעל, דור וליה, שלושתם בני נוער בגיל 17, מתנדבים בתחנת מד"א (מגן דוד אדום) גדולה בעיר מגוריהם. יעל הגיעה להתנדבות בכיתה ט' במסגרת מחויבות אישית בבית הספר. על מנת לקבל את תעודת סיום השנה היא נאלצה, כמו חבריה, למצוא מסגרת התנדבות ולהתנדב לפחות 60 שעות בשנה. לאחר שמילאה את שעות ההתנדבות להן הייתה מחויבת, היא המשיכה להתנדב וחדלה לספור שעות. דור התנדב היות וכל תחום הסיוע הרפואי מאוד סקרן אותו, והוא רצה ללמוד את הנושא מקרוב. לאחר שהתנדב במשך שנתיים גמלה בליבו החלטה, להמשיך ולהתנדב לאחר כיתה י"ב גם לשנת שירות במד"א, בתקווה להתקבל אחר כך כחובש במהלך השירות הצבאי שלו. ליה באה ממשפחה שכולם מתנדבים במד"א. אביה ואמה נהגי אמבולנסים וחובשים בכירים, ואחותה הגדולה מדריכת נוער מד"א כבר כמה שנים בהתנדבות. אף אחד מהם לא ציפה ממנה גם להתנדב, אולם עבורה מד"א הוא המשפחה שלה, והיא נולדה לתוך הארגון ומרגישה שהיא חלק ממנו.

באחת המשמרות הם הגיעו למקום של תאונה בהתרחשות. במקום הייתה מכונית בוערת ומשפחה עם ילדים קטנים העומדים לידה. דור ראה כי ילד קטן ניתק מאמו ורץ לכיוון המכונית, כנראה כדי להביא חפץ שאיבד. דור, מבלי לחשוב פעמיים רץ למכונית ותפס את הילד הקטן והרחיק אותו משם לפני שייפגע. אחרי האירוע יעל אמרה לדור: "אני לא מבינה אותך, משוגע, זה מסוכן, מה פתאום רצת למכונית הבוערת, אפשר לחשוב שזה הבן שלך או משהו כזה..." ודור מצידו ענה לה: "אני לא חשבתי בכלל על עצמי שם, להיות חובש זה חלק ממני ומהכשרונות שלי, ואני פשוט עשיתי את זה. "הייתי אני" ולא יכולתי להיות מישהו אחר למרות הסכנה".

שאלות

1. מהו מניע פנימי? מי מגיבורי האירוע היה בעל מניע פנימי בדוגמה שלפנינו?
2. מהו מניע חיצוני? מי מגיבורי האירוע היה בעל מניע חיצוני בדוגמה שלפנינו?
3. בשיחתם של יעל ודור, הדעה של מי משניהם מתאימה לתיאוריית מדרג
4. הצרכים של מאסלו ומדוע?
5. איזה שלב במדרג ממלאת פעולתו של דור, ועל איזה שלב היא מדלגת?

אירוע ב':

באתר האגודה הישראלית למען יהודי אתיופיה מפורסמת כתבה בנושא "אבדן הסמכות ההורית" שמתחילה כך ;

דף הבית > כתבות האתר > תרבות-מסורת-תקשורת > לאן נעלמה הסמכות ההורית במשפחה האתיופית?
לאן נעלמה הסמכות ההורית במשפחה האתיופית?
העדר סמכות הורית היא הגורם המרכזי לעלייה הדרמטית של תופעת האלימות והפשעה בקרב ילדים ובני נוער.
המשפחה האתיופית נמצאת במשבר, שנובע מהמעבר למדינה ולתרבות חדשה. השלכותיו של אותו שינוי קשות וניכרות בתחומי חיים רבים. ההורים מאבדים את מקומם וביטחונם ביכולתם לתפקד כבעלי סמכות. ביטויים מובהקים לכך הם בלבול תפקידים בין ההורים לילדיהם, תחושה חזקה מצד ההורים של אובדן שליטה על המתבגרים, התערבות בחיי הילדים שפוחתת ומכלול קשיים הקשורים בקשיי ההסתגלות לסביבה החדשה.

הכתבה מתארת מצב משברי במשפחה האתיופית, בו ההורים איבדו את הסמכות ההורית שלהם, משום שנורמות ההתנהגות המשפחתית בארץ, בה החיים מודרניים, שונות מאוד מאתיופיה המסורתית. המשפחה כולה סובלת ממשבר בשל ההגירה והמעבר לארץ ישראל וכן בשל בעיות בתהליך קליטתם בארץ.

שאלות:

- א. מה הן הנורמות שעליהן מבוססים יחסי הורים - בנים במשפחה האתיופית? במה שונות נורמות אלה מהנורמות של משפחה ישראלית ותיקה?
- ב. מה הן הסיבות למשבר שעוברות משפחות של מהגרים בבואן לארץ חדשה? פרטו ותנו דוגמאות. בתשובתכם התייחסו לנושאים: דעות קדומות, שונות תרבותית.
- ג. מדינת ישראל היא מדינה קולטת עלייה מאז הקמתה. הסבירו כיצד המונחים "פטרנליזם" ו"ראייה סטריאוטיפית" פגעו במערך הקליטה בעבר, וכיצד אימוץ תפיסת ה"פלורליזם תרבותי" תרמה לקליטת העלייה.

אירוע ג'

רינת אמא לנערה בכיתה י"ב, נבחרה בתחילת שנת הלימודים לשמש כיו"ר ועד ההורים בשכבת כתות י"ב בבית הספר. לקראת סוף השנה התנהלו דיונים רבים לגבי ההכנות הרבות למסיבת הסיום של בוגרי י"ב בבית הספר. הגוף המארגן את המסיבה כלל את האנשים הבאים: רינת מתוקף תפקידה הנבחר כיו"ר הנהגת ההורים, המורה, רכזת שכבת כתות י"ב וחברי מועצת התלמידים הלומדים בכיתה י"ב. תוכננה מסיבה חגיגית בה התלמידים יפיקו מחזמר מוזיקאלי מהווי בית הספר, שחובר על-ידם. המסיבה תוקצבה בהתאם וההכנות היו בעיצומן. יום אחד הגיעה קבוצה של הורים לישיבת הצוות המארגן, כשבראשה ירדנה, אמא שלא נבחרה לוועד ההורים. ירדנה היא אמה של נערה שיזמה רעיון אחר למסיבה, שלא התקבל בקרב רוב התלמידים, להביא אמן שיופיע לפני הקהל. קבוצת ההורים בראשותה של ירדנה, דרשה לבטל לאלתר את התכנון הקיים ולהחליפו בהצעה שלא התקבלה. רינת הבינה שלירדנה השפעה רבה על ההורים האחרים. היא ראתה כיצד הם מקשיבים לירדנה, פועלים על פי ההנחיות שלה, למרות שאין לה שום מעמד פורמאלי, שהרי לא היא נבחרה כיו"ר ועד ההורים. היא חשה מאויימת על ידי ירדנה, והיססה כיצד להגיב. בסופו של דבר, לאחר ישיבה משותפת של הצוות המארגן עם ירדנה כנציגת קבוצת הורים הוחלט לשלב בין ההצעות, וכך הצליחו כל הצדדים להגיע לשביעות רצון.

שאלות:

א. מה היה סוג המנהיגות של רינת כיו"ר ועד ההורים? מהו ההבדל בין סוג

המנהיגות של רינת לזה של ירדנה במצב שנוצר?

ב. מדוע, לדעתך, הייתה לירדנה השפעה כה חזקה על ההורים?

ג. ניתן להגדיר את הפתרון כמצב של win-win, מנצח-מנצח, מדוע?

מבחן קיץ 2012 – תשע"ב

אירוע א':

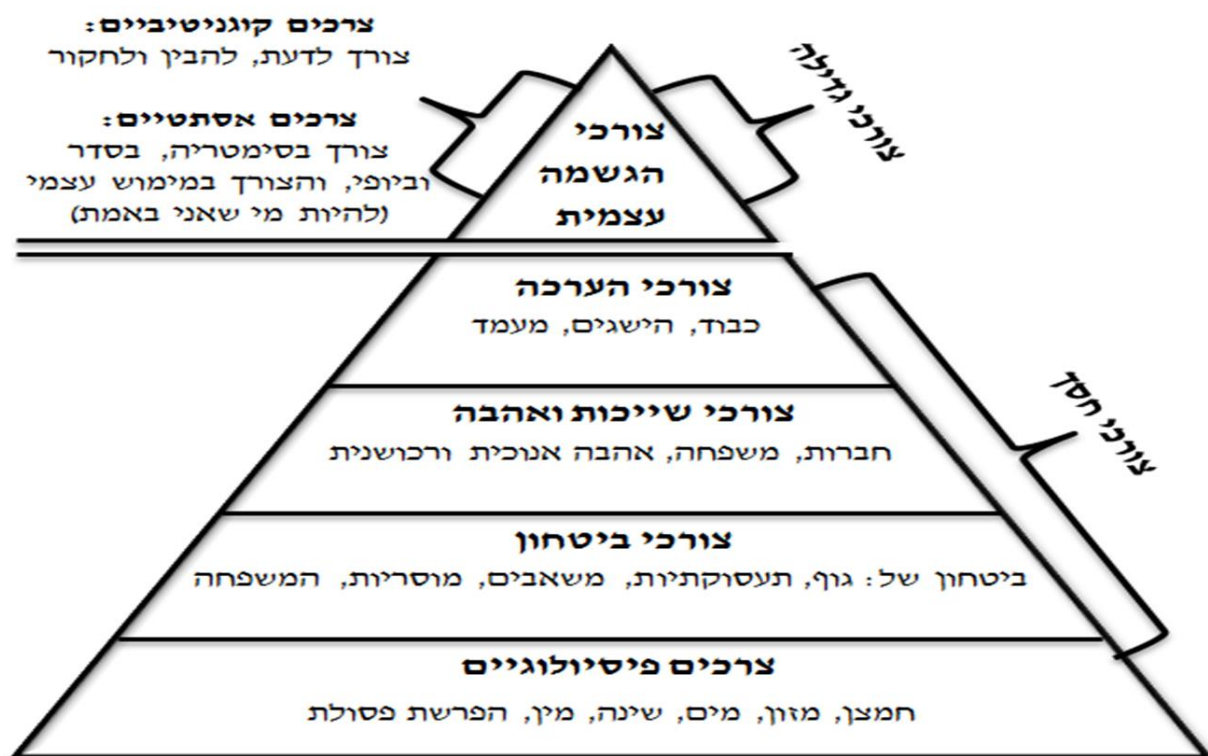
לפניכם שלושה מקרים, אנא קראו והשיבו על השאלות המצורפות:

- א. בסיפור המפורסם של חנה ושבעת בניה, דרשו נציגי הקיסר מחנה ובניה היהודיים להשתחוות לקיסר ולטעום מבשר החזיר הטמא. על פי הסיפור, הבנים לא נכנעו לדרישות נציגי הקיסר והוצאו להורג בעינויים. חנה, לאחר שראתה את כל בניה מעונים ומוצאים להורג, שמה קץ לחייה.
- ב. לפני כשנתיים הוקרנה בטלוויזיה תוכנית המתעדת את חיי הרקדנים בארץ ישראל. בתוכנית הציגו את מצבם הכלכלי הגרוע מאוד של הרקדנים, המתגוררים בצפיפות בדירות קטנות, אוכלים מעט מאוד מזון זול ופשוט ועובדים וחיים "מהיד לפה". כשהרקדנים נתבקשו להסביר את המצב הם הסבירו, כי "אין פרנסה מריקוד בארץ, אולם הם יעשו הכול, העיקר רק לרקוד..."
- ג. במלחמת וייטנאם ידוע כי במקרים רבים היו כפריים שגורשו מכפריהם והפכו פליטים חסרי כל. היו מצבים בהם נתפסו כפריים, שפלשו בחזרה לשדותיהם על מנת להשיג מזון. הם ידעו כי הם מסכנים את חייהם בירי מאש חיה, ולמרות זאת ניסו להשיג את המזון.

שאלות

1. על פי התיאוריה של מאסלו (ראה נספח):
 - א. מה היה סוג הצורך (על פי מדרג הצרכים של מאסלו), שכל אחד מהאנשים במקרים הללו העדיפו על פני האחרים?
 - ב. מה היה הצורך שהם שמו בעדיפות שנייה ולא סיפקו?
2. שניים מתוך שלושת המקרים אינם תואמים את תיאוריית מדרג הצרכים של מאסלו. ציינו מה הם המקרים, והסבירו מדוע בחרתם בהם.
3. הסבירו כיצד המקרה השלישי (אותו לא בחרת בסעיף 2) כן מתאים לתיאוריית מדרג הצרכים של מאסלו.

היררכיית הצרכים על פי מאסלו

אירוע ב':

יעל ועידו הם הורים צעירים לשלושה ילדים, נטע בת ה-8, עודד בן ה-5 ותמר בת השנה. ההורים של יעל ועידו גרים בעיר אחרת, ואינם נמצאים בסביבה על מנת לעזור בגידול הילדים.

יעל ועידו עובדים קשה על מנת לפרנס בכבוד את ילדיהם ומצבם הכלכלי לא קל. הם עייפים מאוד ונרגזים. לעתים קרובות מבליים הילדים שעות רבות מול הטלוויזיה, משום שלהוריהם אין פנאי ואין כוח להיות אתם. את ארוחות הערב הם אוכלים מול הטלוויזיה.

כאשר הילדים רבים, יעל חוזרת ואומרת בכל פעם מחדש "נמאסתם עלי כבר, מתי כבר תפסיקו להיות כל כך טיפשים וצרי מוח" או "לא ייצא מכם כלום אם תמשיכו ככה" או "חכו, חכו, אבא כבר יראה לכם מה זה... לי אין כוח אליכם"... בתום מחצית שנת הלימודים שלה בכיתה ב', הגיעה נטע מבויישת עם תעודה ובה הערה מהמורה; "נטע, את ילדה מוכשרת וטובה. חבל שאת צועקת בכיתה ואינך מסוגלת להקשיב לדברי חברייך".

שאלות

1. האם, לדעתכם, יעל ועידו מנהלים משפחה בדפוס חיים מסורתי או מודרני?
2. מהו סוג התקשורת הנהוג בין ההורים לילדיהם במשפחה זו?
3. כיצד תסבירו את ההערה בתעודה של נטע?

אירוע ג':

באתר חדשות וואלה, המתפרסם באינטרנט, ביום שישי ה-

22.6.12 כתוב כך: יחימוביץ':

מפגיני המאבק ברוטשילד נעצרו ללא סיבה

יו"ר האופוזיציה, ח"כ שלי יחימוביץ' (עבודה) הגיבה למעצרים

של מספר מפגינים בעת ניסיונות חידוש המחאה החברתית היום (שישי) בשדרות רוטשילד, בהם גם מובילת המאבק דפני ליף. לדברי יחימוביץ', מצטברות עדויות רבות על כך שהמשטרה נקטה אלימות רבה ביותר כלפי מפגיני המחאה ברוטשילד, וכי מפגינים, צעירים ומבוגרים כאחד, הוכו ונעצרו ללא סיבה של ממש. "חרף העובדה כי השר לביטחון פנים אהרונוביץ' אמר לי מפורשות מעל בימת הכנסת כי אין הנחיה מלמעלה לנקוט יד קשה כלפי מפגיני המחאה", אמרה יחימוביץ', "מסתבר כי הממשלה וזרועות הביצוע שלה, גמרו אומר לא לאפשר קיומה של מחאה דמוקרטית בקיץ, כדי שאיש לא יפריע להם להעביר תקציב אכזרי ומחולל פערים כפי שלא היה זה שנים רבות".

שאלות

1. על אילו ערכים מתבססת זכותם של אזרחים להפגין למען שינוי חברתי במדינתם?
2. המחאה החברתית בקיץ שעבר בישראל החלה ברשת החברתית הוירטואלית - פייסבוק. כיצד תסבירו את התעוררותה באמצעות הפייסבוק?
3. בהתחשב באישיותם ובדרך בה הגיעו למעמד "מנהיגי המחאה", מהו סוג המנהיגות של דפנה ליף ומובילי המהפכה?

אירוע א':

לישוב בצפון הגיעה במפתיע תרומה גדולה ממפעל הפיס עבור פעילות, שיש לתכנן ולבצע תוך שבועיים מיום קבלת ההודעה. דור, עמית ואלמוג הם רכזי מחלקות שונות במועצה המקומית, שבה הם גרים, וכל אחד מנהל את הצוות שלו. במשימה אותה קיבלו מראש המועצה הם היו חייבים לארגן כל אחד את הצוות שלו להכנת פעילות לא מתוכננת ודחופה כדי לקבל את התרומה לפעילות קהילתית בישוב. הם קיבלו שבוע ימים להגשת התכניות וכל אחד פנה לצוות שלו. עמית, רכז הנוער, ישב עם עצמו כמה דקות ורשם את כל המטלות שיש לעשות, ואחר כך ישב עם הצוות וחילק משימות על פי חוות דעתו לכל אחד ואחד מהם. הוא לא שם לב שאין חלוקת עבודה שווה, וכשכמה מחברי הצוות מחו על החלוקה, הוא ענה בגסות: "כעת זו האחריות שלי, ואתם חייבים לשמוע בקולי, וזהו! ככה מבצעים! אין זמן! אני לא מוכן לשמוע ויכוחים ומחאות!" התוכנית של עמית, רכז הנוער הייתה מוכנה להגשה לראש המועצה בזמן. אלמוג, רכז המתנדבים, כינס את הצוות. כל חברי הצוות התבדחו, צחקו ובזבזו את הזמן, ולא התייחסו לתכנון המשימה. לפיכך הצוות של אלמוג לא הצליח להכין תכנית להגשה לראש המועצה כנדרש. דור, רכז התרבות, כינס את הצוות שלו לשם היערכות משותפת למשימה. הם דנו בבעיות, כגון: מה נדרש לעשות? מה היכולות של כל אחד מאנשי הצוות? מה כדאי שכל אחד יקח על עצמו? הם לא סיימו במפגש אחד וקבעו עוד אחד. דור הקשיב לחברי הצוות ואפשר לכל אחד מהם להביע את דעתו. כל אחד מחברי הצוות קיבל את המשימות, שבהן הוא מבין ומסוגל לבצע אותן ביעילות. הם היו שותפים בתכנון ובקבלת ההחלטות. התכנון דרש זמן רב ודור נאלץ לבקש הארכת זמן, כדי להגיש את ההצעה לפעילות, בקשה שהדאיגה את ראש המועצה לגבי ההספק והביצוע של המשימה.

שאלות:

1. מה היה סגנון המנהיגות של עמית, רכז הנוער? הסבירו מדוע.
2. מה היה סגנון המנהיגות של דור, רכז התרבות? הסבירו מדוע.
3. מי מהצוותים היה המהיר ביותר לקבל את ההחלטות והתכנון, ומדוע?
4. מי יהיה היעיל והמהיר ביותר בביצוע הפעילות עצמה בהמשך? הסבירו מדוע.
5. האם, לדעתכם, היה צוות שלא ידע מה לעשות? איזה? הסבירו מדוע.

אירוע ב':

חייה של שרה השתנו בשנה האחרונה לבלי הכר. היא בת 70, בריאה בגופה ומלאת מרץ ועשייה. בעלה דוד נפטר לפני שישה חודשים ממחלה קשה, לאחר שהיא טיפלה בו בנאמנות שנים רבות בהן היה נכה ונזקק לטיפול צמוד. לשרה בן ובת שגדלו, עזבו את הבית לפני שנים רבות והקימו משפחות משלהם. כיום יש קונפליקט (=עימות, התנגשות) במשפחה. שרה מצפה שאחד הילדים יזמין אותה לגור עמו ועם משפחתו. חלום חייה הוא להיות "סבתא של פעם" שמטפלת בנכדים, גרה עם הילדים ועוזרת במשק הבית ודואגת, שהכל יהיה מושלם לפי מה שהיא רגילה, מעריכה ויודעת לעשות.

לצורה הרב, ילדיה אינם מעוניינים בכך. הם מעוניינים להשאיר את התינוקות אצל מטפלת, להמשיך לערוך קניות ומשימות בישול בחלוקה פנימית ושיווינות ביניהם לבין בני הזוג שלהם, לחלוק את כל תחום אחזקת הבית באופן שיויוני, וכלל לא מעוניינים "שאמם תתערב להם בחיים".

הם רגילים לאורח חיים אחר בו הם גרים זוג הורים וילדים לבדם, באים לבקר את סבא וסבתא בלילות שבת, דואגים לשלומה של שרה, אולם לא היו רוצים לשנות את אורח חייהם.

הם מנסים לעודד אותה לצאת ללמוד, לפתח תחביבים, ואף למרות גילה, למצוא בן זוג חדש על מנת לא להיות לבדה. שרה מזועזעת מהרעיון ומסרבת לחשוב על האפשרות של בן זוג חדש או שינוי הרגלי בילוי שעות הפנאי.

שאלות

1. מהו דפוס החיים המשפחתיים אליו רגילים ילדיה של שרה, ומהו הדפוס המשפחתי שהיא הייתה מצפה שיקרה כעת לאחר שהתאלמנה?
הדגימו על פי מושגי המגורים וחלוקת התפקידים.
2. כיצד תסבירו את השוני בציפיות בין שרה לילדיה?
3. מדוע, לדעתכם, עידודם של ילדיה למציאת בן זוג חדש ופיתוח תחביבים מזעזע את שרה?

אירוע ג':

אורית, ראובן, שרית, איתי ורעות הם חלק מצוות מתנדבים בתוכנית להעשרת הידע בקרב התלמידים במסגרת הספרייה העירונית ביישוב בדרום הארץ. כל אחד מהם השתלב בצוות המתנדבים בשלב אחר בחייו ומסיבות אחרות. ראובן ואיתי היו בין המקימים של התוכנית. הם הגיעו על מנת לשפר את תחושת השייכות שלהם, של הילדים שלהם ושל שאר התושבים למקום מגוריהם.

אורית הצטרפה לתוכנית, משום שחשבה שדרך עשייה זו תקבל המלצות חמות, ותוכל להתקבל בעתיד לעבודה כמורה בישוב בו היא גרה. רעות הגיעה לתוכנית כי הרגישה שבמקום העבודה שלה היא לא מצליחה לממש את יכולותיה ואת כישוריה, ולכן חיפשה מקום בו תוכל לבטא את כישורונותיה.

שרית חיפשה הערכה כלפיה כמתנדבת, התורמת מזמנה ויחד עם זאת חיפשה תמריצים שהוענקו למתנדבים, כגון: סופי שבוע של השתלמויות בבתי מלון, שי בחגים ויציאה להצגות בחינם. אלון ודליה, שני מתנדבים נוספים הגיעו לתוכנית על מנת לחזק את רמת הידע בקרב ילדיהם ובקרב הילדים והנוער בישוב. הם האמינו שפעילות חינוכית זו תתרום לכלל התושבים ותביא פרסי חינוך משמעותיים לחינוך המקומי, וכך גם ילדיהם ירוויחו מן העשייה במקום.

כל אחד הגיע מסיבותיו הוא ויחד הם קבוצה הפועלת למטרה אחת – להעלאת רמת הידע של הילדים והנוער בישוב בו הם חיים.

שאלות

4. ציינו מי מהמתנדבים הגיע ממניעים פנימיים? הסבירו מדוע.

5. ציינו מי מהמתנדבים הגיע ממניעים חיצוניים? הסבירו מדוע.

6. על פי התיאוריה של מדרג הצרכים של מאסלו-

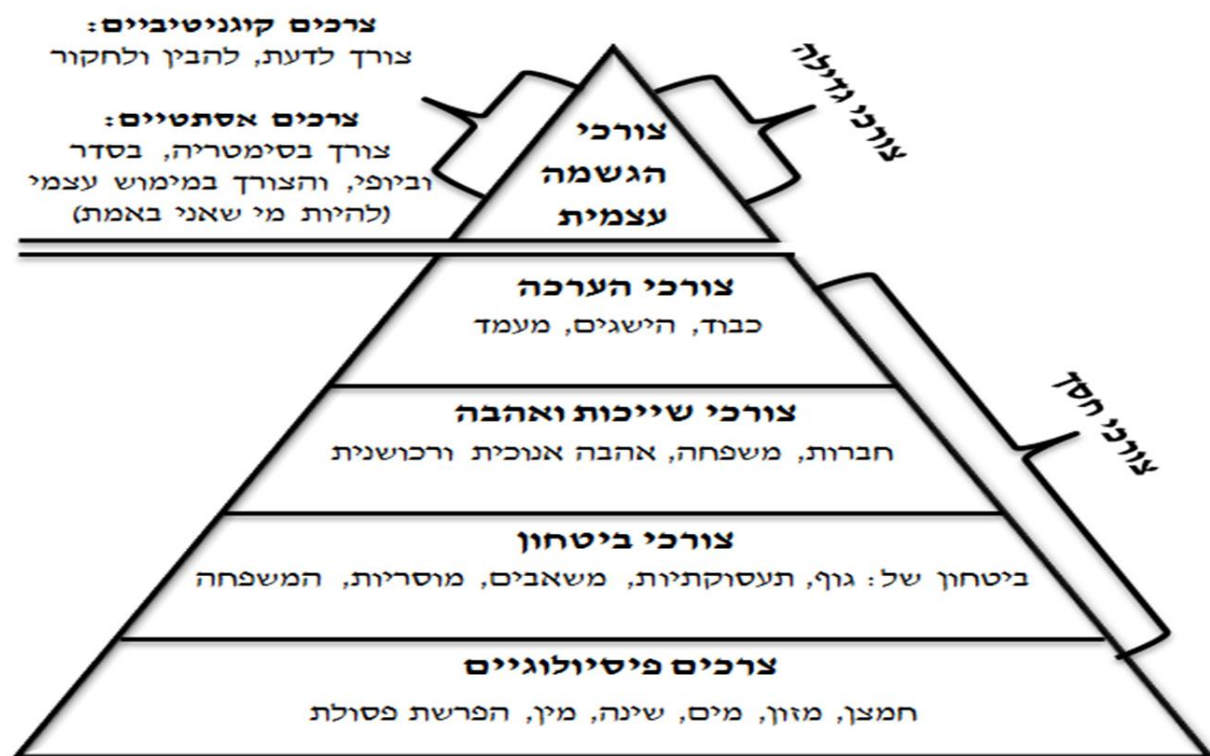
(מאסלו חילק את צרכי האדם לקבוצות וקבע את המדרג על פיו הצרכים מסודרים- ראה תרשים מצורף):

איזה צורך מספקים כל אחד מהמתנדבים?

מי מהם מספק את הצורך הנמוך ביותר מבין כולם?

מי מהם מספק את הצורך הגבוה ביותר מבין כולם?

היררכיית הצרכים על פי מאסלו

בהצלחה !!